

Η αναπόφευκτη πρόκληση των τραπεζών

ΙΩΑΝΝΗ ΜΑΝΟΥ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Καθώς βρισκόμαστε πλέον λίγες μέρες πριν από την οριστική ένταξη της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, αποτελεί πεποίθηση όλων μας ότι η οικονομία μας γενικότερα και το τραπεζικό σύστημα ειδικότερα λειτουργούν σε ένα περιβάλλον μακροοικονομικών επιδόσεων χωρίς προηγούμενο στις τελευταίες τρεις δεκαετίες τουλάχιστον. Τα ομολογουμένως σημαντικά επιτεύγματα στους τομείς του πληθωρισμού και της δημοσιονομικής πειθαρχίας έχουν συνοδευτεί, σε αντίθεση απ' ό,τι θα περίμενε κανείς, από μία επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του επιπέδου οικονομικής δραστηριότητας και από διατήρηση του ρυθμού αύξησης του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος σε επίπεδα υψηλότερα από το μέσο όρο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι το βελτιωμένο κλίμα που επικρατεί στις αγορές και οι τάσεις εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία των διαφόρων τομέων της οικονομίας έχουν συντελέσει στη βελτίωση των υποδομών και στη σταδιακή αναδιάρθρωση της οικονομίας μας. Αλλωστε, η πρόοδος που έχει συντελεσθεί σε όλους αυτούς τους τομείς έχει οδηγήσει τόσο στην αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας και των εγχωρίων επιχειρήσεων όσο και στη σταδιακή ενσωμάτωση της οικονομίας μας σε αυτές των ανεπτυγμένων χωρών. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών είναι και η μετάταξη της ελληνικής κεφαλαιαγοράς στους δείκτες των ευρωπαϊκών αγορών της MSCI.

Κατά τα τελευταία τέσσερα χρόνια έχουμε γίνει μάρτυρες μιας διαρκούς αποκλιμάκωσης πληθωρισμού και επιτοκίων που έχει διαμορφώσει αναμφίβολα καλύτερες συνθήκες για το κόστος δανεισμού. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο μέσος Έλληνας καταναλωτής μπορεί στις μέρες μας να δανεισθεί για στεγαστικές ανάγκες σε επιτόκια συγκρίσιμα ή και ορισμένες φορές χαμηλότερα από αυτά άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά το γεγονός ότι τα διατραπεζικά επιτόκια και οι αποδόσεις των λογαριασμών καταθέσεων βρίσκονται ακόμη σε επίπεδα σημαντικά υψηλότερα αυτών που ισχύουν στη ζώνη του ευρώ. Παράλληλα, το εύρος χρηματοοικονομικών προϊόντων που είναι διαθέσιμα για ιδιώτες και επιχειρήσεις έχει βελτιωθεί σημαντικά.

Κατά τα τελευταία χρόνια, η εγχώρια τραπεζική αγορά εμφανίζει πλέον τις κύριες τάσεις της αρχιτεκτονικής του διεθνούς χρηματοοικονομικού τοπίου και αναφέρομαι κυρίως στην ένταση του ανταγωνισμού, στο κύμα συγχωνεύσεων και εξαγορών και στην αναμόρφωση των υποδομών των τραπεζών.

Η ένταση του ανταγωνισμού, φαινόμενο του οποίου δείγματα έχουμε ήδη δει και

στη χώρα μας, αναμένεται να κορυφωθεί μέσα στα επόμενα χρόνια και να αποτελέσει καταλυτικό παράγοντα για την κατανομή τραπεζικών εργασιών στον ευρωπαϊκό χώρο και τη συμπίεση των περιθωρίων κέρδους σε κάθε είδος τραπεζικών δραστηριοτήτων.

Απτά παραδείγματα της έντασης του ανταγωνισμού έχουμε ήδη παρατηρήσει κατά τα τελευταία χρόνια με πιο χαρακτηριστικό αυτό της μείωσης των επιτοκίων χορηγήσεων κατά ποσοστά υψηλότερα αυτών της αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού. Οι ομολογουμένως θετικές επιπτώσεις της σύγκλισης, όσον αφορά τη μείωση ονομαστικών και πραγματικών επιτοκίων, αναμένεται να βρουν διαδοχή στην οριστική άρση οποιουδήποτε διασυνοριακού περιορισμού και την εξάλειψη της συναλλαγματικής αβεβαιότητας, μετά την εισαγωγή του ευρώ. Ειδικότερα, η καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος αναμένεται να ενισχύσει ακόμη περισσότερο τον ανταγωνισμό και να πιέσει τις τράπεζες να προσφέρουν ολοκληρωμένα προϊόντα και υπηρεσίες γεγονός που αναμφίβολα θα επηρεάσει θετικά τόσο τις επιχειρήσεις όσο και τους καταναλωτές.

Κατά συνέπεια, δεν πρέπει να μας προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η ανάγκη εκμετάλλευσης οικονομικών κλίμακας, οι εφαρμογές τεχνολογικών καινοτομιών και η συγκράτηση του μέσου λειτουργικού κόστους έχουν οδηγήσει σε αύξηση του μεγέθους της μέσης τραπεζικής επιχείρησης σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσω ενός διαρκώς εντεινόμενου κύματος συγχωνεύσεων και εξαγορών.

Παράλληλα, μία εξίσου σημαντική τάση είναι αυτή της διαμόρφωσης στρατηγικών συμμαχιών ανάμεσα σε χρηματοοικονομικά ιδρύματα που συχνά λαμβάνει χώρα σε διασυνοριακό επίπεδο. Οι συνεργασίες αυτές μπορούν να αποδώσουν σημαντικά οφέλη εφόσον συνδυάζουν αποτελεσματικά την τεχνογνωσία, τις δυνατότητες των τραπεζικών δικτύων και την ανάπτυξη νέων προϊόντων σε βάσεις ανταγωνιστικών συνθηκών κόστους.

Επισημαίνεται ότι, σε αντίθεση με ό,τι έχει παρατηρηθεί σε χώρες εξωτερικού, οι συγχωνεύσεις και εξαγορές στη χώρα μας δεν έχουν οδηγήσει σε μείωση της απασχόλησης. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι οι τράπεζες αναγνωρίζουν τις μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και την ανάγκη μεγαλύτερης εκμετάλλευσης των δικτύων που ήδη υπάρχουν. Είναι όμως εξίσου επιτακτική η ανάγκη να αναγνωρισθεί η σημασία της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης των εργαζομένων στα νέα προϊόντα, τις τεχνολογίες που εφαρμόζονται στον τραπεζικό χώρο και τις ευρύτερες αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των τραπεζών.

Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι ενώ ο λόγος καταθέσεων ανά εργαζόμενο στη χώρα μας βρίσκεται στο μέσο όρο περίπου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο αντίστοιχος λόγος χορηγήσεων ανά εργαζόμενο υπολείπεται αρκετά. Το φαινόμενο αυτό έχει να κάνει με μία σειρά παραγόντων που επηρέασαν αρνητικά την πιστωτική επέκταση στις προηγούμενες δεκαετίες, όπως τα σημαντικά ελλείμματα του δημόσιου τομέα, η διατήρηση των επιτοκίων δανεισμού σε υψηλά επίπεδα και μία σειρά διοικητικών περιορισμών στις χορηγήσεις προς την πελατεία.

Κατά συνέπεια, δεν πρέπει να μας προκαλεί έκπληξη το γεγονός της σχετικά χαμηλής παραγωγικότητας του μέσου τραπεζικού υποκαταστήματος στη χώρα μας. Ταυτόχρονα όμως φαίνονται και τα σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης που υπάρχουν, ιδιαίτερα μετά τις σημαντικές επενδύσεις που έχουν γίνει από τις ελληνικές τράπεζες για τη βελτίωση των υποδομών τους και την αναβάθμιση των οργανωτικών τους διαδικασιών.

Κατά συνέπεια, η αναμενόμενη διεύρυνση της τραπεζικής αγοράς και η αύξηση του κύκλου εργασιών, ιδιαίτερα μετά την είσοδο της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, μπορεί να επιφέρει τη σημαντική αύξηση των εργασιών χορηγήσεων και άλλων τραπεζικών προϊόντων ανά εργαζόμενο και να καταστήσει τους λόγους αυτούς συγκρίσιμους προς τους αντίστοιχους των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η διεύρυνση όλων των χρηματοοικονομικών αγορών αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών τραπεζών στον 21ο αιώνα. Παράλληλα, οι τράπεζές μας διευρύνουν τις εργασίες τους στο σύνολο των εργασιών του χρηματοοικονομικού τομέα, όπως σε αυτές της θεσμικής διαχείρισης, της επενδυτικής τραπεζικής, των αμοιβαίων κεφαλαίων και των ασφαλειών προκειμένου να αυξήσουν το εύρος των πηγών κερδοφορίας τους και να ενισχύσουν τα έσοδά τους από εργασίες διαφορετικές αυτών που σχετίζονται με τοκοφόρα στοιχεία του ενεργητικού τους.

Η αναμόρφωση των υποδομών και η βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων των τραπεζών είναι ο τρίτος άξονας που πρέπει να μας προβληματίσει. Είναι γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες έχουν ήδη ξεκινήσει σημαντικές επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και συστήματα καθώς και σε υποδομές βελτίωσης της παραγωγικότητας των εργαζομένων. Οι προσπάθειες αυτές όμως πρέπει να συνεχισθούν εντατικά κατά τα επόμενα χρόνια καθώς αναμένεται να επιταχυνθούν οι τάσεις προώθησης και εκτέλεσης χρηματοοικονομικών πράξεων όχι μέσω καταστημάτων αλλά μέσω ηλεκτρονικών δικτύων και μέσων.

Στις μέρες μας, οι νέες τεχνολογίες τείνουν να επιτρέψουν την είσοδο του τραπεζικού υποκαταστήματος στον προσωπικό χώρο του καταναλωτή ή στα γραφεία της επιχείρησης. Αυτό φαίνεται και από την τάση ξένων τραπεζών να εγκαθιστούν πλήρως αυτοματοποιημένα καταστήματα ή ολιγομελείς ομάδες πωλητών σε πολλά γεωγραφικά σημεία προκειμένου να προωθήσουν τη διανομή προϊόντων retail banking.

Αν και η χώρα μας, εκτιμώ, ότι θα καθυστερήσει κάπως στην πλήρη ανάπτυξη των τάσεων αυτών, λόγω της καλλιέργειας προσωπικών επαφών ανάμεσα στις τράπεζες και την πελατεία τους, θα πρέπει να εξετάσουμε με προσοχή το τι συμβαίνει σε άλλες χώρες του κόσμου και πώς μπορούμε να ανταποκριθούμε στα νέα δεδομένα.

Στο πλαίσιο αυτό, η ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, ιδιαίτερα μετά την άντληση σημαντικών κεφαλαίων που έχει συντελεσθεί τα τελευταία δύο χρόνια μέσω του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών, πρέπει να οδηγήσει στη διαμόρφωση αποτελεσματικών υποδομών και στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών που θα βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των ελληνικών τραπεζών. Μόνο με τον τρόπο αυτό θα διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα των τραπεζών μας στον ενιαίο ευρωπαϊκό τραπεζικό χώρο.

Τέλος, είναι απαραίτητο για τις τράπεζες να προχωρήσουν σε αναβάθμιση των λειτουργικών συστημάτων παρακολούθησης και διαχείρισης κινδύνων. Παρά το γεγονός ότι συχνά γίνεται λόγος για διαχείριση κινδύνων αγοράς, θα ήθελα να εστιάσω την προσοχή μας στους πιστωτικούς κινδύνους.

Η σημαντική αύξηση των εργασιών χορηγήσεων σε τομείς όπως τα καταναλω-

τικά δάνεια και η στεγαστική πίστη, υποχρεώνει τις τράπεζες να επενδύσουν χρόνο και χρήμα σε σύγχρονα συστήματα διαχείρισης κινδύνων του είδους αυτού. Η οικονομία μας παρουσιάζει σημαντική υστέρηση στο λόγο καταναλωτικών δανείων και στεγαστικής πίστης ως προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το σημαντικό περιθώριο αύξησης των εν λόγω αγορών υποδεικνύει την ανάγκη αξιολόγησης των κινδύνων που απορρέουν από τις εργασίες αυτές και της διαμόρφωσης πλαισίου διαχείρισης των κινδύνων αυτών. Είναι επίσης αναγκαίο να υπάρξουν τροποποιήσεις στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις προβλέψεις και διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων προκειμένου να γίνει περισσότερο ευέλικτη η πολιτική των τραπεζών στον τομέα αυτό.

Στο πλαίσιο αυτό, η προετοιμασία κάθε τράπεζας για τα επόμενα έτη είναι αλληλένδετα συνδεδεμένη με την περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της. Οι παράγοντες, που προαναφέρθηκαν στις παραπάνω ενότητες, τονίζουν τη σημασία ορισμένων διεργασιών, που θα πρέπει να χαρακτηρίσουν άμεσα τη δυναμική του ελληνικού τραπεζικού τομέα, όπως της δημιουργίας ισχυρών τραπεζικών ομίλων, της επιτάχυνσης των διαδικασιών εκσυγχρονισμού ορισμένων τραπεζών και ειδικών πιστωτικών ιδρυμάτων, των επενδύσεων για την αναβάθμιση των υποδομών, την εφαρμογή νέων τεχνολογιών και τη στήριξη των εσωτερικών διαδικασιών ελέγχου και, τέλος, της αναμόρφωσης του θεσμικού πλαισίου, που διέπει την τραπεζική αγορά, και των αναγκαίων φορολογικών μεταρρυθμίσεων.

Είναι αναμφισβήτητα θετικό το γεγονός ότι οι εξελίξεις κατά τα τελευταία χρόνια κινούνται προς την κατεύθυνση αυτή. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε τις σημαντικές προσπάθειες εξυγίανσης χαρτοφυλακίου από ορισμένες ελληνικές τράπεζες, την αναζήτηση νέων αγορών και τη σταδιακή επέκταση τραπεζικών δραστηριοτήτων στα Βαλκάνια. Επίσης, είναι γεγονός ότι η ένταση του ανταγωνισμού κατά τα τελευταία χρόνια έχει οδηγήσει τις τράπεζες στην προσφορά πολλών νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων, στην ανάπτυξη της θεσμικής διαχείρισης και στον περιορισμό του λειτουργικού τους κόστους.

Η πορεία του εγχώριου τραπεζικού τομέα κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών, μετά την απελευθέρωση και την αποκανονικοποίηση των εγχωρίων αγορών δείχνει ότι οι ελληνικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους και να επιβιώσουν με επιτυχία σε συνθήκες αυξημένου ανταγωνισμού. Η άμεση υιοθέτηση όλων των κοινοτικών οδηγιών, σε συνδυασμό με τις αξιολογες προσπάθειες διαμόρφωσης ενός ανταγωνιστικού τραπεζικού περιβάλλοντος έχουν βοηθήσει τις προσπάθειες των τραπεζών να δημιουργήσουν δομές λειτουργίας ανάλογες προς τις ανταγωνίστριες τράπεζες στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στις μέρες μας, η άμεση προτεραιότητα, ενόψει της εισαγωγής του ευρώ, είναι ότι κάθε τράπεζα θα πρέπει να χαράξει τη στρατηγική της ώστε να είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του χώρου της. Με τον τρόπο αυτό οι τράπεζες θα είναι σε θέση να προετοιμαστούν κατάλληλα για τις επερχόμενες μεταβολές και να επιλέξουν τα μέσα αυτά που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα και την αποτελεσματικότητά τους σε σταθερή μακροχρόνια βάση.